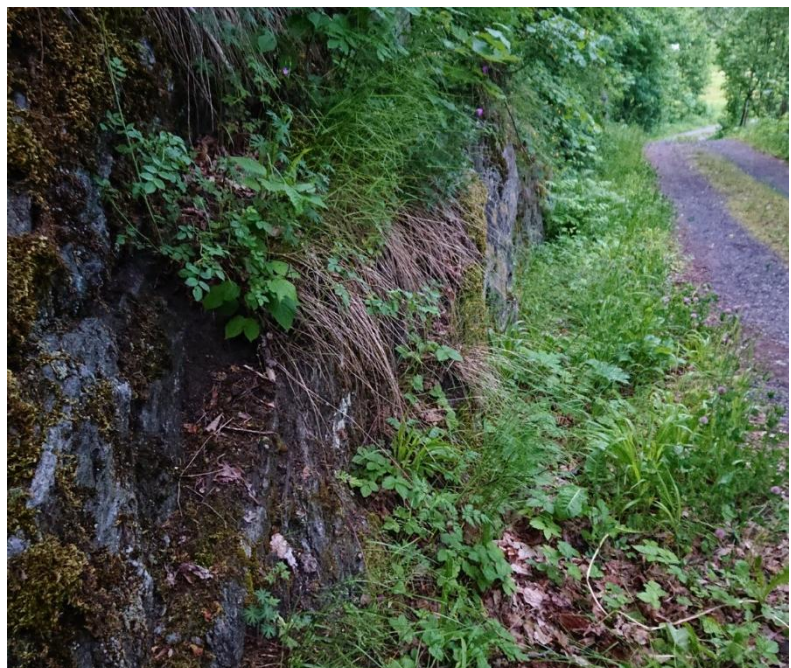
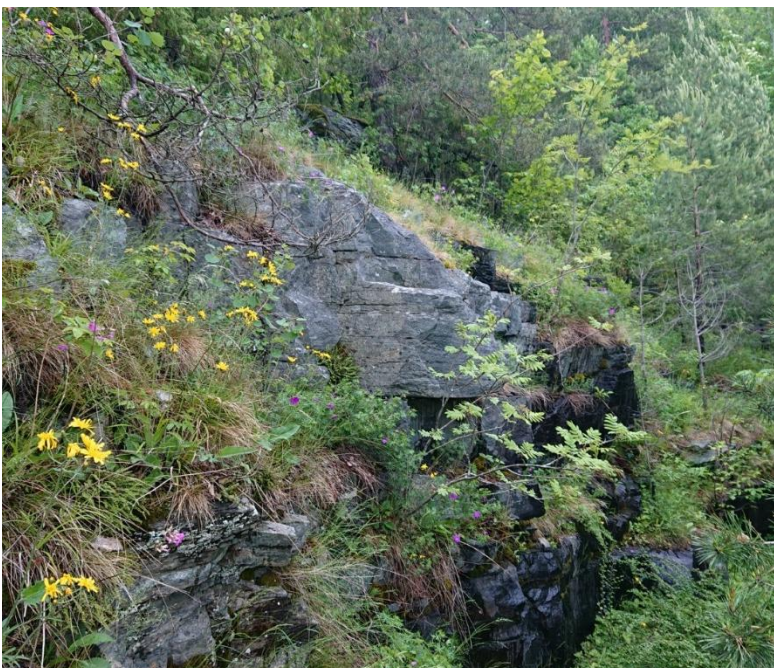

Status og skjøtselsbehov for raggarve i Kragerø

Anders Thylén

Status og skjøtselsbehov for raggarve i Kragerø

Forfattere: Anders Thylén

Publisert: 09.03.2025

Antall sider: 24 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Thylén, A. 2025. Status og skjøtselsbehov for raggarve i Kragerø. Biofokus-rapport 2025-042. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: (Tidligere) voksested på Malmhella / Voksested ved Grønnlia / Raggarve / Mulig habitat ved Malmhella. Foto: Anders Thylén

Biofokus rapport 2025–042

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-495-1

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

Forord

Stiftelsen Biofokus har på oppdrag fra Statsforvalteren i Telemark undersøkt de to kjente lokalitetene for raggarve i Kragerø kommune i Telemark. Vi har vurdert status og skjøtelselsbehov for forekomstene.

Trond Eirik Silsand og Isa Nergård Skjelbostad har vært våre kontaktpersoner hos Statsforvalteren. Anders Thylén har vært prosjektleder i Biofokus og ansvarlig for utarbeiding av rapport. Sigve Reiso har bidratt med kvalitetssikring.

Biofokus takker Statsforvalteren i Vestfold og Telemark for godt samarbeid i prosjektet. Vi takker også Rune Halvorsen fra Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, for tilgang til feltnotater fra 1978, Kristina Bjureke (også NHM, UiO) for innspill, og Jan-Åge Pedersen (Norsk Botanisk Forening, avd. Telemark) for dialog rundt voksestedene i Kragerø.

Oslo, 9. mars 2025

Anders Thylén

På tidligere voksested til raggarve på Valberg er det i dag tett kratt og ungskog. Foto: Anders Thylén.

Sammendrag

Stiftelsen Biofokus har i 2024 på oppdrag fra Statsforvalteren i Vestfold og Telemark undersøkt status og skjøtselsbehov for den kritisk trua (CR) arten raggarve *Cerastium brachypetalum* på de to kjente lokalitetene for arten i Kragerø kommune. Disse to lokalitetene utgjør den kjente forekomsten av arten i Norge. Hensikten var å vurdere eventuelle trusler og foreslå tiltak for å ivareta forekomstene.

Raggarve er hovedsakelig en søreuropeisk art, med spredte forekomster i Nord-Europa. De norske forekomstene i Kragerø er en nordvestlig utpost. Voksested er åpen, tørr og helst baserik mark. Artsdatabanken angir forekomstene som «ekstremt sårbare og krever raske tiltak om arten skal beholdes i norsk natur ... Muligens er tilbakegangen et resultat av kritisk små delpopulasjoner og stokastisk variasjon».

De to voksestedene er Malmhella plantefredningsområde ved Valberg og en veikant ved Ånevika ved Grønnåsliane. Ved Malmhella er arten ikke gjenfunnet siden 1998, mens den har blitt registret regelmessig med få individer ved Ånevika.

Raggarve ble i 2024 dokumentert med to (2) individer i veikanten ved Ånevika. Der vokser arten på en smal fjellhulle med løs jord. Det finnes flere småflekker med egnet habitat i området, men det er også småskala gjengroing med løvkratt, etablering av feltsjikt og mose. Raggarve ble ikke gjenfunnet ved Malmhella. Der er det fortsatt et par fjellknauser/tørrberg der arten potensielt skulle kunne vokse, men det er svært gjengrodd med løvkratt og ungfuru rundt disse. Ikke minst har det vokst opp trær nedenfor bergknausene som skygger for disse.

Selv om raggarve ser ut til å ha klart seg lenge ved Ånevika, så har bestanden en negativ trend. Da raggarve er ettårig og uregelmessig i sin opptreden, så er det viktig å kartlegge bestanden over flere år. Arten bør også ettersøkes på egnede steder i nærområdene. I tillegg til å forbedre kunnskapen er det akutt å gjøre konkrete tiltak for å trygge arten.

- Småskala og forsiktig skjøtsel ved Ånevika
- Samle frø og etablere reservepopulasjon ex situ
- Restaurere de mest egnede habitatene ved Malmhella
- Etablere reservepopulasjon i egnet habitat i Kragerø, ved Malmhella eller Ånevika.
- Overvåking

Innhold

1	Innledning	6
1.1	Bakgrunn og oppdrag	6
1.2	Mål for arbeidet	7
1.3	Raggarve	8
2	Metode	9
3	Tidligere registreringer	9
3.1	Historikk	9
3.2	Raggarve ved Malmhella på Valberg 1978-1986	10
4	Status for raggarve i 2024	13
4.1	Funn av raggarve i 2024	13
4.2	Malmhella plantefredningsområde	13
4.3	Grønnåsliene	16
5	Videre arbeid	20
5.1	Forvaltningsbehov	20
5.2	Prioritering av tiltak	21
6	Referanser	23

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og oppdrag

Stiftelsen Biofokus har i 2024 på oppdrag fra Statsforvalteren i Vestfold og Telemark fått midler til å undersøke status og skjøtselsbehov for den kritisk trua arten raggarve *Cerastium brachypetalum* (CR) på de to kjente lokalitetene for arten i Kragerø kommune. Disse to lokalitetene utgjør den kjente forekomsten av arten i Norge.

Raggarve har en ekstremt begrenset utbredelse i Norge, med kun to kjente forekomster i Kragerø. Samtidig har forekomstene usikker status og tilstanden på lokalitetene har hatt en tydelig negativ trend de siste 40-50 årene (Artsdatabanken, 2021). Den best dokumenterte forekomsten i senere år er ekstremt liten, mens den andre ikke er gjenfunnet siden år 2000. Små forekomster og få individer innebærer en klar risiko for at tilfeldige hendelser eller aktiviteter kan ødelegge bestandene. Arten har derfor en reell fare for å bli utryddet fra Norge innen få år, og behovet for tiltak for å trygge bestanden er akutt.

Biofokus utførte i 2023 heldekkende NiN-kartlegging (basiskartlegging iht. Natur i Norge) av Malmhella plantefredningsområde (vernet i 2006), på oppdrag for Miljødirektoratet. Feltarbeidet ble utført i september. Raggarve ble ikke funnet ved denne kartleggingen, men det var heller ikke å forvente så sent på året. Det var ellers i hovedsak to konklusjoner knyttet til naturen i verneområdet:

- Verneområdet har store skoglige naturkvaliteter med godt utviklet lågurt-eikeskog og eldre lågurt-furuskog med gamle trær og død ved. Begge disse naturtypene er rødlistet som sårbare (VU). Området inngår også i et større skogområde på Valberg med klare verneverdier.
- De nedre delene mot sjøen, som tidligere trolig har vært relativt åpne og hvor raggarve tidligere har vokst på eksponerte knauser, er nå svært gjengrodde med kratt og ungskog.

Ut fra disse resultatene vurderte Biofokus at det var et akutt behov for å etablere status for raggarve i plantefredningsområdet og å vurdere behovet for tiltak. I tillegg foreslo vi at formålet med verneområdet burde revurderes og at det i burde ses på mulighet for utvidelse eller vern som naturreservat av et større område.

Fra Naturbase:

«Malmhella plantefredningsområde er en sørvendt, lysåpen helling med flate hyller med grus rett sør for utskipningsanlegget fra NCC på Valberg. De svært rike gabbrobergflatene med tørrbergkantkrattvegetasjon er sesongoverrislet og levested for en rekke kravfulle arter.

Formålet med fredningen er å bevare en forekomst av den sjeldne og truede plantearten raggarve og andre sjeldne plantearter på et naturlig voksested og med sitt naturlige livsmiljø. Forekomsten har vitenskapelig og pedagogisk interesse.»

Statsforvalteren ønsket en oppdatert status for raggarve og en vurdering av behov for tiltak. Oppdraget til Biofokus angir følgende krav til leveranse:

- Kartlegging av forekomster av raggarve på Malmhella ved Valberg og ved Ånevika ved Grønnåsliane i Kragerø kommune.
- Enkle skjøtselstiltak der det er akutt behov knyttet til raggarve.
- Foreløpig rapport med kort beskrivelse av utførte aktiviteter.
- Sluttrapport med beskrivelse av resultater, beskrivelse av trusler mot raggarve i de aktuelle områdene, nye forvaltningsmål for forekomstene, og anbefalte forvaltnings- og skjøtselstiltak.

1.2 Mål for arbeidet

Hensikten med prosjektet er å kartlegge de to kjente voksestedene for raggarve, beskrive status og tilstand for hver forekomst, vurdere eventuelle trusler og foreslå tiltak for å ivareta de ulike forekomstene.

Figur 1. Utbredelse til raggarve i Norge. Hentet fra Artskart 16.01.2025. Røde prikker angir funnsteder for arten.

1.3 Raggarve

Utbredelse

Raggarve er hovedsakelig en søreuropeisk art, med en sammenhengende utbredelse i Middelhavsområdet fra Spania i vest til Svartehavet i øst. Den er sjelden og til dels manglende i vestre og nordre deler av Europa. Raggarve forekommer også i Nord-Afrika og Mindre Asia (SLU Artdatabanken, 2025). I Sverige har arten spredte funnsteder i sørøst fra Skåne til Uppland, men det er kun på Gotland den har mangfoldige forekomster. Arten er sjelden i Danmark og er ikke kjent fra Finland.

I Norge er raggarve påvist på tre lokaliteter, alle i Kragerø. De to lokalitetene hvorfra arten er dokumentert i moderne tid er Malmhella ved Valberg og Ånevika ved Grønnåsliane, mens det tredje funnstedet ved Langaarsund kun har et funn fra over hundre år tilbake. Denne forekomsten var tidligere antatt å være på Skåtøy, men ny vurdering av Reidar Elven plasserer funnet (med usikkerhet) i sørsjøkrentene av Langøy, se figur 1 (Artsdatabanken & GBIF Norge, 2025).

Biologi og økologi

Raggarve *Cerastium brachypetalum* er en ettårig art med frøformering (Artsdatabanken, 2021). Frøene spres passivt, det vil i hovedsak si at de faller på bakken, eller at de kan beveges passivt av vann, vind, dyr eller lignende. Individantall veksler sterkt fra år til år. Arten blomstrer i mai-juni.

I Storbritannia er det gjort laboratorieforsøk med spiring av frø fra raggarve. Forsøkene viser god spiredyktighet, 75-92 % avhengig av temperaturforhold etc. (Society for Ecological Restoration (SER) et al., 2023). Dette er gjort på frø som har vært lagret 10 og 15 år. Hvor lenge frø kan ligge i jorden og deretter spire har vi imidlertid ikke noe data på.

Voksested omtales av Artsdatabanken som åpen, tørr mark og hovedhabitat angis som «Berg og ur» og «Sterkt endret mark» (Artsdatabanken 2021). Svenske Artdatabanken angir voksested som tørr, åpen og kalkrik mark. Habitatene kan være beitede tørrbakker, grashei eller tørre skrenter ved havet som blir holdt åpne med tråkk og ras. Arten kan også vokse på helt kulturbetingete lokaliteter som vei- og jernbanekanter og militære øvingsområder (SLU Artdatabanken, 2025). Arten er subkontinental og tilpasset områder med varme og tørre somre.

Melseth et. al. (1999) omtaler de norske habitatene som «tørrbakker og konkurransefrie veiskråninger». Det nye funnstedet ved Ånevika beskrives som sørvendt berg langs veien, med lite konkurranse fra annen vegetasjon.

Rødlistevurdering og trusler

Raggarve er i 2021 rødlistet som kritisk truet (CR). Dette var samme vurdering som i tidligere rødlistor fra 2015 og 2010. Vurderingen som CR i rødlista er gjort ut fra B-, C- og D-kriteriene. Etter B-kriteriet er vurderingen basert på ekstremt lite utbredelsesareal (én gjenværende intakt forekomst, og trolig lite mørketall. Vurderingen etter C- og D-kriteriene er gjort ut fra ekstremt lavt individtall og store fluktuasjoner i individtall. Artsdatabanken angir forekomstene som «ekstremt sårbare og krever raske tiltak om arten skal beholdes i norsk natur. Den synes ha en tilbakegang ut over det som kan forklares ved inngrep. Muligens er tilbakegangen et resultat av kritisk små delpopulasjoner og stokastisk variasjon» (Solstad et al., 2021).

I Sverige er raggarve rødlistet som sårbar (VU) og er i tillegg fredet. Artdatabanken omtaler arten som konkurransesvak, og at den ikke tåler gjengroing med høyere og mer tettvokst vegetasjon. Uteblitt hevd og gjødsling angis som de viktigste truslene. Noe markforstyrrelse gjennom tråkk, ras etc. vurderes som gunstig, slik at det dannes vegetasjonsfrie jordflekker hvor frø av arten kan spire (SLU Artdatabanken, 2025).

2 Metode

Alle eksisterende data om de ulike voksestedene er samlet fra nasjonale databaser, søk i rapporter etc., herunder fra Naturbase (Miljødirektoratet, 2024) og Artskart (Artsdatabanken og GBIF Norge, 2024).

Aktuell litteratur fra Norge og Sverige om raggarve, herunder om økologi, trusler og forvaltningsbehov er gjennomgått.

Biofokus har i 2024 gjennomført kartlegging: 29. mai ved Ånevika/Grønnåsliane og 30. mai ved Malmhella/Valberg. Feltarbeidet ble utført av Anders Thylén.

Ved befaringene er det prøvd å anslå størrelsen på bestanden, naturtype og vegetasjon er beskrevet, og trusler og skjøtselsbehov er notert.

Det er videre med hjelp av ulike kilder prøvd å fastsette eksakt lokalisering av voksestedet ved Malmhella. Prikkene i Artskart er upresise, og vegetasjonen i området er ganske endret de siste 25-30 årene. Notatene til Rune Halvorsen, opplysninger fra lokalkjente (hovedsakelig Jan-Åge Pedersen) og bruk av historiske ortofoto har vært de viktigste kildene.

3 Tidligere registreringer

3.1 Historikk

Raggarve ble først dokumentert i 1890 på Valberg av A. Landmark. På denne lokaliteten ble det videre gjort enkelte gjenfunn fram til 1913, med til dels dårlig stedspresisjon. To av funnene til Landmark er merket Lovisenbergheien, men det er usikkert om dette dreier seg om et annet funnsted eller om det gjelder samme lokalitet på Valberg (Melseth et al., 1999). Arten ble i samme periode registrert en gang (1911) ved «Langaarsund». Etter 1913 er det ingen dokumenterte funn før arten ble gjenfunnet av Tore Berg ved Valberg i 1977 (Artsdatabanken og GBIF Norge, 2024). Funnstedet ble da nøyere koordinatfestet. Forekomsten ved Valberg, og vegetasjonen på voksestedet, ble grundig undersøkt av Rune Halvorsen og Kari Fagernæs i 1978 (upublisert). Mer om denne undersøkelsen i kapittel 3.2. Raggarve ble samlet eller notert på Valberg ved flere tilfeller på 1980- og 1990-tallet, og seneste dokumenterte funn i Artskart derfra er av Bjørn-Erik Halvorsen i 1998.

Lokaliteten ved Ånevika ved Grønnåsliane ble oppdaget i 1995 av Tor H. Melseth, Trond Grøstad og Tore Berg. Arten har deretter vært registrert regelmessig fram til nå, før denne undersøkelsen senest i 2022.

Raggarve er omtalt av Roger Halvorsen i Listera i 1987 (Halvorsen, 1987), og status for arten er gjennomgått av et knippe Telemarksbotanikere i en artikkel Blyttia i 1999 (Melseth et al., 1999).

Bergverksdrift ved Valberg pukkverk har pågått i over hundre år, bryting av hyperitt startet i 1913. Driften, som i dag utføres av NCC, var imidlertid lenge i en betydelig mindre skala enn i dag. Utskipningshavna ble etablert en gang mellom 1983 og 1986. Grensen for anlegget er, ifølge Rune Halvorsen, rundt ti meter nord for funnstedet for raggarve. Det kjente funnstedet har dermed ble dermed ikke direkte påvirket av utbyggingen.

3.2 Raggarve ved Malmhella på Valberg 1978-1986

Rune Halvorsen, Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, undersøkte raggarveforekomsten på Valberg ved flere tilfeller i perioden 1978 til 1986, til dels i selskap med andre. Det var på oppdrag fra Miljøverndepartementet for å kartlegge situasjonen for utvalgte truede arter og å foreslå tiltak for å ivareta dem. I forbindelse med disse undersøkelsene ble raggarve funnet i 1978 og igjen i 1983 og 1986. I 1982 ble det gjort grundige undersøkelser av vegetasjonen i området, bl.a. med ruteanalyser.

1978

Området ble undersøkt den 28. mai 1978. Følgende er hentet fra Halvorsen sine feltnotater (Halvorsen pers.medd.):

«Ca. 50 m E f det E-ligste av husene langs stranden på S-siden av Valberg (et falleferdig gult hus), på tørr bakke 0-2 m ovenfor en sti som går langs stranden ... Gammel bosetning i området, husene revet omkring år 1920 ... Arten dominerer over et område på 4 m² ... Vokser på tørre heller og bakker i åpen osp-eik-furuskog med innslag av kirsebær (innplantet), *Rosa* sp.».

Det er videre angitt at raggarve vokser sammen med følgende arter i feltsjiktet:

lundrapp *Poa nemoralis*, blodstorkenebb *Geranium sanguineum*, smalkjempe *Plantago lanceolata*, bakkeforglemmegei *Myosotis ramosissima*, broddbergknapp *Sedum rupestre*, bergmynte *Origanum vulgare*, engtjæreblom *Viscaria vulgaris*, bakkessvingel *Festuca ovina*, ryllik *Achillea millefolium* og olavsskjegg *Asplenium septentrionale*.

Det foreligger ikke noe kart fra funnstedet i 1978, foruten et artspunkt i Artskart. Dette punktet ligger imidlertid mer enn 150 m lenger nordøst enn antatt voksested, i det som i dag er utskipningsanlegget til steinbruddet og med en koordinatpresisjon på 71 m (Artsdatabanken og GBIF Norge, 2025).

1982

I 1982 ble det gjort undersøkelser 26-27 august. med ruteanalyser av ti ruter. Disse inkluderte artsanalyser, jordprofiler og til dels jordanalyser. Raggarve ble ikke gjenfunnet, men undersøkelsene ble gjort sent på sesongen. Ifølge Halvorsen sine notater hadde det vært en intens tørkesommer og alle vårplanter var borte ved feltbesøket.

Det var noe usikkerhet knyttet til eksakt plassering av det tidligere funnstedet. Det ble vurdert at voksestedet for raggarve var 19-31 m øst for det gule huset, mest sannsynlig på bergknauser enten 23 eller 27 m øst for huset. Det ble vurdert at lokaliteten var veldig tett opp mot grensa for det planlagte utskipningsanlegget.

1983

Området ble besøkt 22. mai. Raggarve ble gjenfunnet noe lenger øst enn hvor voksestedet var antatt å være året før. Funnet falt dermed også utenfor de ti rutene som ble opprettet i 1982. Plassering er angitt som «Ca. 25 m E f det E-ligste huset ved stranda». Skisser antyder en rygg / et utspring med en del blokker, vest for bratte bergvegger.

Raggarve ble funnet i tre små kolonier med til sammen ca. 160 eksemplarer.

1. «Liten hylle i skrenten, delvis dekket av høgt gras, SSE-eksponert. Jorddybde 1-2 cm.
2. På sandblandet jord i skråning, overgang blodstorkenebb ovenfor, bart berg nedenfor, lysåpent
3. Samme jordsmonnstype, i åpen flekk i blodstorkenebbeng, lysåpent»

1986

Befaring foretatt sammen med Cees Bronger, Erik Blomdahl og Tor Erik Brandrud. Det ble funnet 15-30 eksemplarer av raggarve på samme sted som i 1983. Utskipningshavna var blitt etablert på dette tidspunktet, og Halvorsen beskriver funnstedet som «ca. 8-10 m fra utkanten av utskipningshavna».

1995 - 1998

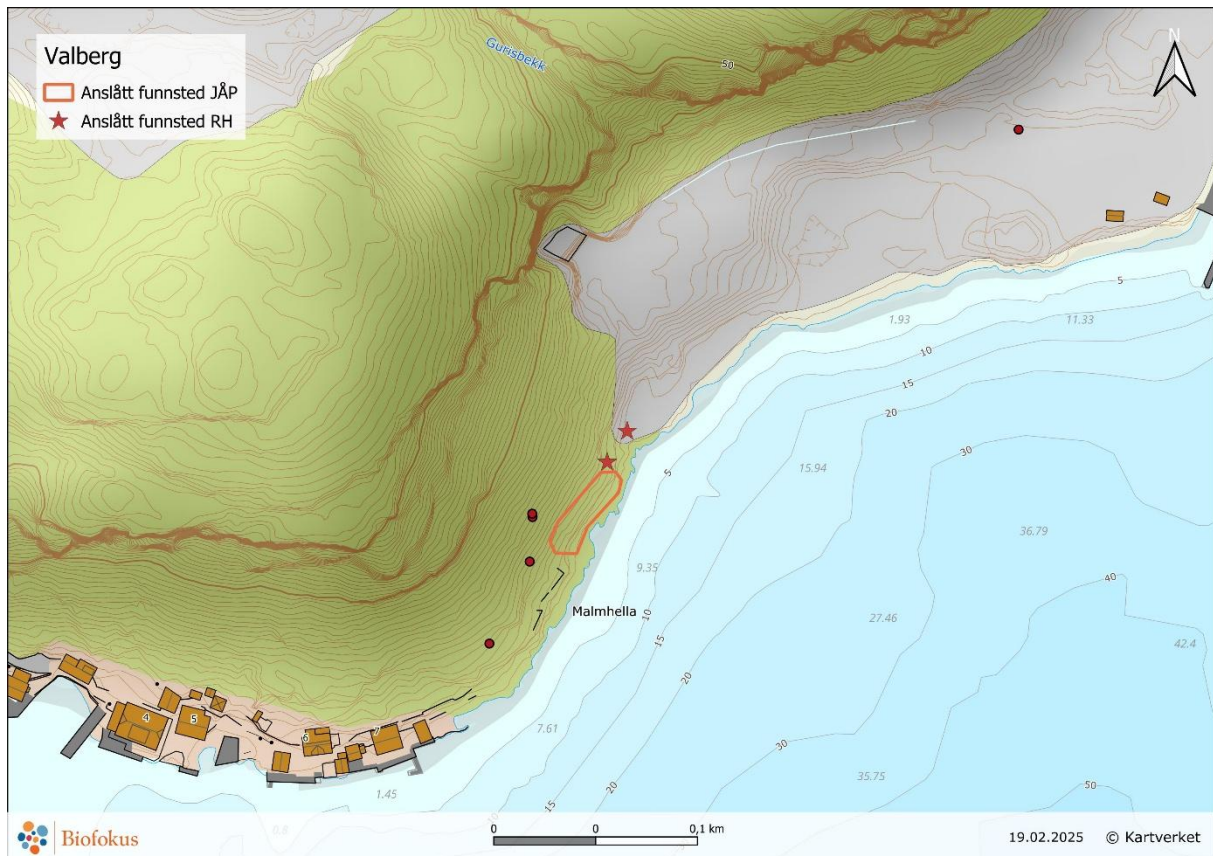
De seneste funnene på Valberg er fra 1995, 1996 og 1998. I Artskart er det ikke angitt antall for noen av disse registreringene. I Blyttia-artikkelen (Melseth et al., 1999) er det imidlertid angitt at det ble 50-60 eksemplarer i 1995 og «noe i overkant av 20 individer» i 1998.

Funnet fra 1995, gjort av Trond Grøstad og som er belagt ved Botanisk museum på Tøyen, har for øvrig fått ny stedsangivelse. Konservator Reidar Elven har i desember 2024 endret koordinater og koordinatpresisjoner for funnet og notert «Funn flyttet til riktig sted». Det er uklart hva begrunnelsen er for denne endringen. Den nye angivelsen samsvarer med område 2 i figur 5.

Forfatterens kommentar

Huset som omtales i lokalitetsbeskrivelsen fra 1978, 1982 og 1983 antas å være det østligste huset som var synlig i ortofoto fra 1981. Av dette huset er det i dag kun grunnmuren som står igjen. Voksestedet som Halvorsen viser til i 1983 og 1986 ligger svært tett opp til dagens utskipningsanlegg.

Basert på Halvorsen sine notater og innspill fra Jan-Åge Pedersen (pers.medd.) vurderes det tidligere funnstedet for raggarve ved Malmhella å ha vært strandnært og straks ovenfor stien i nordøstre del av verneområdet, se figur 2.

Figur 2. Trolig tidligere voksested for raggarve ved Malmhella/Valberg. Røde punkter viser funn av raggarve, hentet fra Artskart 19.02.2025.

4 Status for raggarve i 2024

4.1 Funn av raggarve i 2024

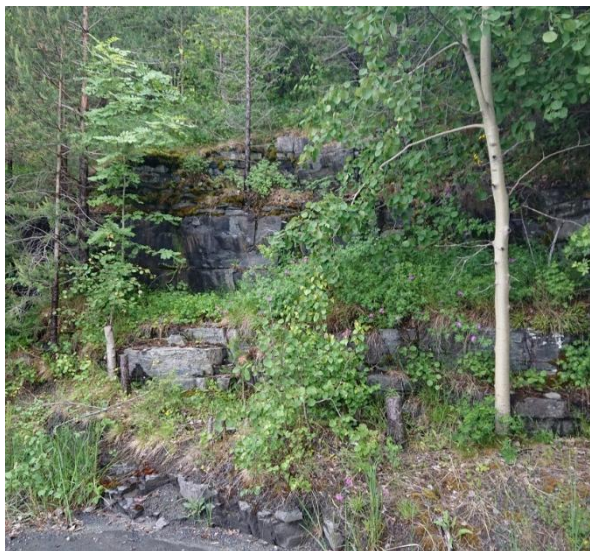
Ved kartleggingen i prosjektet ble det funnet to (!) individer av raggarve ved Ånevika/Grønnåsliane. Raggarve ble ikke funnet ved Malmhella/Valberg.

4.2 Malmhella plantefredningsområde

Områdebeskrivelse

Plantefredningsområdet består av en blandingsskog av furu og eik på rik lågurtmark, hovedsakelig bærlyng-lågurtskog i NiN-termer. I tillegg til de dominerende artene forekommer bjørk, osp og morell i tresjiktet, sistnevnte muligens en kulturrest. Skogen er relativt gammel, hogstklasse 5 og til dels grovvokst. Skråningen er bratt, sør-sørøstvendt, og skogen har oppover i lia relativt mye lysinnslipp selv om tresjiktet er tett. I de nedre delene mot stranden er skogen til dels yngre og tettere, det er mye oppslag av boreale løvtrær og ungfuru og kratt av ulike busker. Mye av dette er trolig kommet opp de siste 20-30 årene.

Flere steder litt ovenfor selve strandsonen er det bergframspring eller bergskrenter med små berghyller og noe løs jord på berghyllene. Her er det partier med noe tørrbergvegetasjon. Flere av disse skulle potensielt kunne vært levesteder for raggarve, spesielt på små berghyller med noe løs jord. Det er imidlertid ganske gjengrodd framfor og i kanten av disse bergframspringene, med mye oppslag av ungfuru og boreale løvtrær som bidrar til å skygge ut forekomstene.

Figur 3. Bergskrenter og bergframspring nær strandsonen på Malmhella, i nordøstre del av fredningsområdet. Det er mye oppslag av løv og ungfuru framfor bergene. Det venstre bildet er fra 1.1 i kartet i figur 5 og det høyre bildet er fra 1.2.

De bergknausene hvor det er potensielt raggarve-habitat er kartfestet i figur 5. Knausene i 1.1 og 1.2 tilsvarer funnangivelsene til Halvorsen (figur 3 og 5). Spesielt knausen i 1.2 har fin tørrbergvegetasjon

med bl.a. blodstorkenebb, flekkgrisøre (NT), åkermåne (NT), bakkeforglemmegei, storblåfjær, olavsskjegg, svartburkne, tofrøvikke og broddbergknapp. Punkt 1.2 er også det eneste stedet innenfor fredningsområdet hvor det er noe areal med egnet habitat som fortsatt er litt lysåpent. Her er det en svakt skrånende hylle ovenfor brattskrenten med kanskje 10m² med åpen grunnlendt mark med god lysinnstråling. Det er likevel oppslag og kratt både i kantene og på nedsiden.

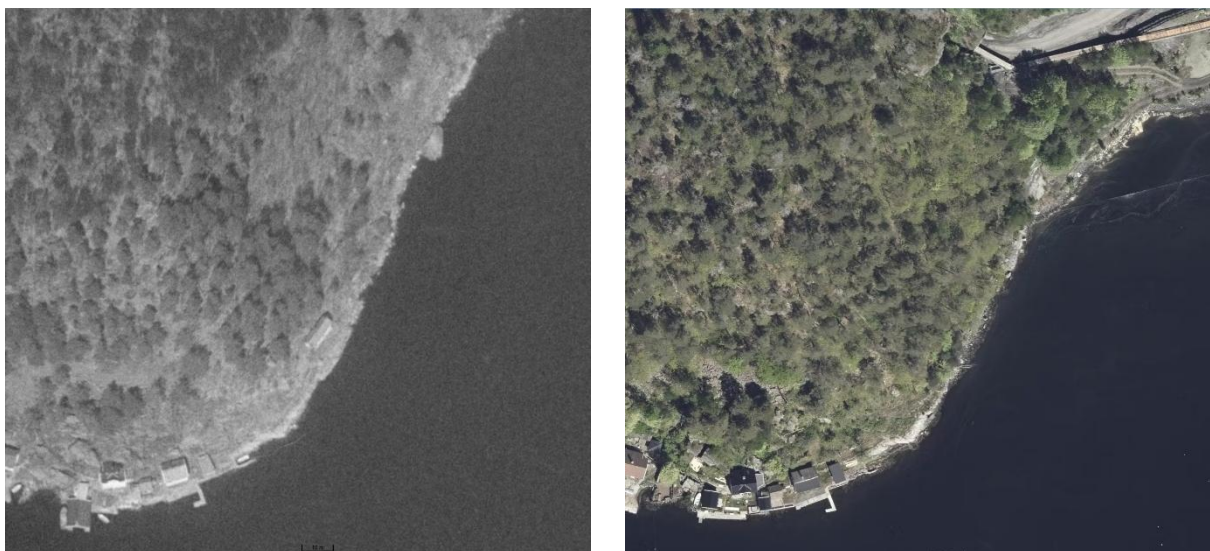
Punktene 1.1 og 1.3 er brattere bergvegger, hvor det er smale berghyller med noe løs jord som kunne utgjort egnet substrat. Disse har betydelig mindre areal med egnet habitat og er ganske sterkt gjengrodde og skyggefulle i dag.

Det mest intakte arealet med tørrbakkevegetasjon er i dag utenfor og på sørsiden av plantefredningsområdet, område 2 i figur 5. Her er det åpen grunnlendt mark av intermediær til svakt kalkrik type, muligens med overgang mot svakt kalkrik tørreng. Her vokser bl.a. blodstorkenebb, grønn busthirse (NT), tårnurt, sølvmure, ormehode, harekløver, sandarve og bakkeveronika. Det er en del partier med reinlav, men også flekker med naken jord.

I tillegg til de nevnte bergknausene er også grunnmuren til det gamle huset et sted hvor det muligens kan finnes egnet substrat for raggarve på og mellom steinblokker og gammel murpuss, spesielt ned mot strandkanten.

Endringer i vegetasjonen fra 1978 til 2024

Vegetasjonen nær strandsonen på Malmhella har opplagt endret seg mye de siste 40-50 årene. Flybildet fra 1981 viser både at huset nevnt av Halvorsen fortsatt sto, og at det var betydelig åpnere forhold i tilknytning til det (figur 4). Det er mye unge boreale løvtrær og ung furu, til dels også ung eik, som er kommet opp. Det er også nyperoser og andre busker som trolig har vokst til betydelig. Stien langs stranda er nevnt i flere av de tidligere beskrivelsene. Den er fortsatt synlig et par meter etter de gamle grunnmurene til huset, men forsvinner siden i kratt.

Figur 4. Lokalteten på Malmhella/Valberg i 1981 (venstre) og 2024 (høyre). Huset i midten på bildet i 1981 er revet i 2024, og arealet rundt grunnmurene er betydelig mer gjengrodd. Utskipingshavna ble etablert mellom 1983 og 1986, og 2024-bildet viser også at det er gjort en del utfylling i strandsonen i det området. Fra <https://kart.finn.no/>.

Det er usikkert i hvilken grad området har en beitehistorikk. Det er bratt og utilgjengelig i området, men det ligger likevel ikke langt unna gården på Valberg der det var arealer med kulturmark. Det er ikke usannsynlig at området var i mer utstrakt bruk og betydelig mer åpent for hundre år siden, og at tilstanden allerede på 1970-80-tallet var i en tidlig fase av gjengroing. Endringene i vegetasjon i området har trolig endret forutsetningene for raggarve betydelig de siste 40-50 årene og kanskje i enda større grad i et hundreårsperspektiv.

Status for raggarve

Raggarve er ikke dokumentert på Valberg siden 1998. Det er uklart i hvilken grad den er ettersøkt senere. Biofokus har hatt to feltbesøk i området, den 29. september 2023 (med fokus på naturtypekartlegging (NiN)) og 30. mai 2024 med ettersøk av raggarve. Ved høstbesøket 2023 var det trolig lite sannsynlighet for å finne arten, selv om den hadde vært der. I 2024 ble det gjort et grundig ettersøk på mulige voksesteder, uten at arten ble funnet. Lokaliteten er likevel ganske uoversiktlig per 2024, med tett krattvegetasjon rundt de gjenværende bergknausene, og dermed vanskelig å komme til. Arten skulle dermed ha kunne blitt oversett, selv om dette ikke vurderes som sannsynlig. Med tanke på arten er ettårig og opptrer uregelmessig er det likevel en mulighet for at raggarve fortsatt finnes på lokaliteten som frøreserve i jorden.

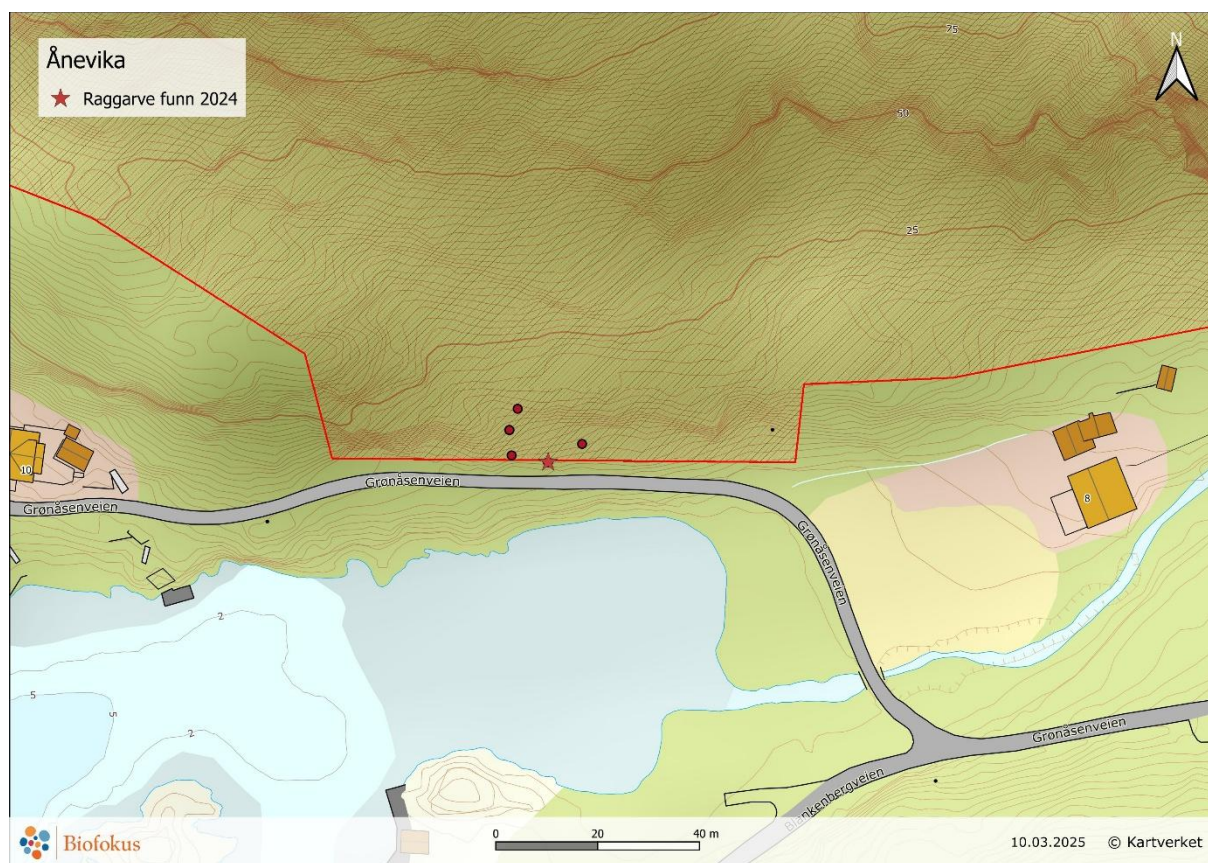
Figur 5. Bergknauser og mulige habitater for raggarve ved Valberg, som vil kunne utgjøre restaureringsarealer.

4.3 Ånevika / Grønnåsliene

Områdebeskrivelse

Funnstedet for raggarve ligger i kant av en grusvei ved Ånevika i sørkant av Grønnåsliane naturreservat, se figur 6. Funnstedet ligger ca. 2 m utenfor reservatsgrensen. Lia ovenfor, innenfor reservatet, består av små bergskrenter med nakent berg og hyller og skråninger med dypere jordsmonn. Skråningen er bevokst med relativt frodig edelløvskog. Her er det i partier rik edelløvskogsflora med arter som buskvikke (EN) og myske. Det er flere små bergskrenter og store steiner oppe i lia, med småhyller og lignende med tynt lag av sandjord, som potensielt kunne utgjort egnet substrat. Men det er trolig litt for skyggefullt for å være gode forhold for raggarve.

På nedsiden av veien er det en skrent med løvskog, kratt opp åpne arealer ned mot våtmark og gruntvannsområder i Ånevika. Her ble det i 2023 registrert en naturtypelokalitet med Engaktig sterkt endret fastmark (artsrik veikant) med tørrengvegetasjon. Denne kunne potensielt vært habitat for raggarve.

Figur 6. Voksested for raggarve ved Grønnåsliane. Rød skravur er Grønnåsliane naturreservat. Røde punkter viser funn av raggarve i Artskart, hentet 19.02.2025.

Voksestedet i 2024 er på nordsiden av veien i selve veikanten, 1-1,5 m fra kjørebane og 50-70 cm ovenfor veibanen. Voksestedet er på en smal fjellhyll, ca. 15 cm bred og med et sandholdig og løst jordsmonn i 2-3 cm dybde. Akkurat der plantene vokser er det åpen jord uten konkurrerende vegetasjon, foruten litt mose. Bare en desimeter lenger opp på hyllen er det tettere bevokst med gress (lundrapp), stankstorkenebb og løvoppslag, bl.a. av ask.

Nedenfor berghyllen, i selve veikanten, er vegetasjonen forholdsvis lavvokst med hårfrytle, markjordbær, løvetann, hundekjeks, rødkløver og ubestemt gress.

I lokaliteten med artsrik veikant på nedsiden av veien vokser det ifølge lokalitetsbeskrivelsen bl.a. blodstorkenebb, buskvikke (EN), bergmynte, rødknapp, hårsveve, engtjæreblom og flekkgrisøre (NT). Raggarve ble ikke ettersøkt i denne lokaliteten i 2024.

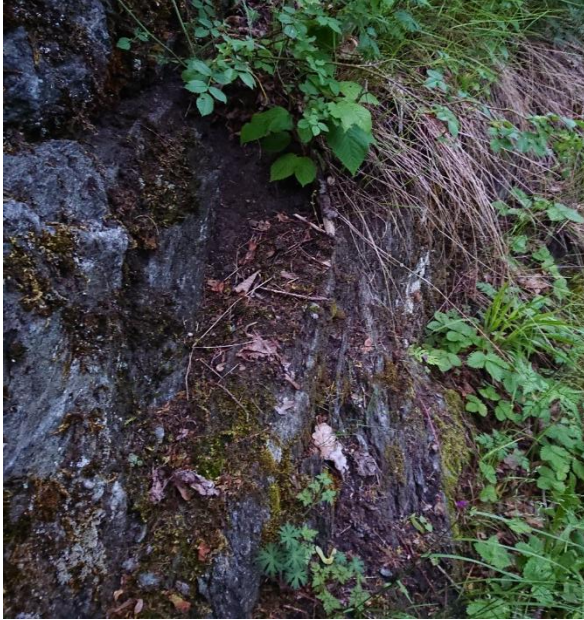
Figur 7. Funnstedet for raggarve ved Grønnåsliane i 2024 var bare en smal fjellhylle i veikanten med noen cm løs jord. Voksested markert i rødt. Foto: Anders Thylén.

Status for raggarve

I 2024 ble det ved feltarbeidet 29. mai funnet to (2) eksemplarer av raggarve på én liten fjellhylle. Jan-Åge Pedersen oppsøkte lokaliteten dagen før og fant arten samme sted.

I 2022 ble raggarve registrert av Jan-Åge Pedersen med flere 3. mai og av Ole Bjørn Braathen 12. mai, som mest med ni planter (Artsdatabanken & GBIF Norge, 2025). I 2019 ble raggarve registrert med et (1) eksemplar og i 2011 med fire eksemplarer. Både i 1998, 2000 og 2007 er det registrert funn i Artskart, uten at det er notert antall. I Blyttia-artikkelen omtales imidlertid funnet fra 1998, og er da angitt til å bestå av «noe i overkant av 20 individer» (Melseth et al., 1999). Flere av registreringene er fra turer med Telemark botaniske forening.

Det kan se ut til at bestanden på 1990-tallet var større enn i dag, med en forekomst av flere titalls individer, mens funnene de siste 10-15 årene kun har hvert enkelte individ, maksimalt opp mot ti. Dette kan antyde en nedgang i perioden.

Figur 8. Funnstedet for raggarve ved Grønnåsliane i 2024 og nærbilde av den største av de to plantene. Foto: Anders Thylén.

Det var ikke opplagt ved besøket i 2024 hvorfor denne ene berghyllen hadde en forekomst, og det ikke var planter andre steder i veikanten på tilsvarende habitat. Små berghyller eller rasskrenter med bart jordsmonn fantes flere steder, selv om det kanskje ikke var veldig vanlig. Det er både en god del mosedekke og i partier mer feltsjikt, som kan være negativt for muligheten til å spire.

Generelt har det vært endringer i landskapet i regionen over de siste hundre år, med redusert husdyrbeite og gjengroing i åpne områder. Det er likevel ikke veldig tydelige forskjeller når en sammenligner gamle flyfoto over Ånevik, og i mindre grad enn for Valberg, se figur 9 med bilder fra 1964 og 2024. Det er likevel trolig av løvskogen er blitt tettere over tid, noe som fører til mer skygge, fuktigere lokalklima, mer nedfall av strø etc. Gjengroing, med påfølgende stadig små forandrede nærings-, lys-, fuktighet- og konkurranseforhold er trolig en faktor som har påvirket forekomsten gradvis over tid. Kanskje har det også vært flere delforekomster og en mer vital populasjon med større frøproduksjon tidligere.

Det kan ha vært småskala endringer i veikanten, f.eks. i form av en sakte gjengroing med feltsjikt eller bunnsjikt eller annen form for drift og vedlikehold av veikanten. Men vi har ikke noen dokumentasjon eller tydelige tegn om at så skulle være tilfelle. En kan likevel anta at det har vært noe reduksjon i passende substrat, naken løs jord, over tid.

Figur 9. Ånevika 1964 (øverst) og 2024 (nederst). En kan se svake tendenser til gjengroing i perioden, spesielt i de strandnære arealene i vestre del av bildet. Det er likevel ikke veldig tydelige forskjeller i det aktuelle området langs Grønåsenveien. Fra <https://kart.finn.no/>.

5 Videre arbeid

5.1 Forvaltningsbehov

Raggarve er beskrevet som svært konkurranssvak, og gjengroing og konkurranse fra andre arter er dermed en grunnleggende trussel mot arten. I tillegg er den kjente utbredelsen og bestanden liten, den finnes på areal med begrenset egnede habitat og lokalitetene har få individer, som dessuten er avhengig av å spire fra frø hvert år. Forekomsten er dermed svært utsatt for uforutsette hendelser eller endringer. Det skal svært lite til for at bestanden blir borte. For å ivareta arten langsiktig er det dermed trolig nødvendig å få etablert en reservepopulasjon på egnet sted i nærmiljøet og å etablere en forekomst ex situ i f.eks. Botanisk hage i Oslo. Dette i tillegg til raskt å utføre relevante skjøtselstiltak på lokalitetene for å bedre habitatkvalitetene rundt kjente forekomster.

Ved Ånevik/Grønnåsen har raggarve tydeligvis klart å klore seg fast i veikanten, selv om det i senere år kun har vært få individer. Arten har historisk trolig hatt større populasjon og større areal med egnet habitat. Vi anbefaler derfor å skape mer egnet habitat i området gjennom manuell skjøtsel. Men en må være svært forsiktig med å gjøre noe på selve funnstedet, men heller gradvis ut fra kjente populasjoner. «Feil» tiltak der hvor arten med stor sannsynlighet finnes vil kunne skade bestanden. Samtidig å ikke gjøre noe innebærer også en fare for at den bare blir borte. Aktuelle tiltak er forsiktig punktvis fjerning av konkurrerende vegetasjon, som gresstuer, busker som skygger og mosetepper i nærområdet til kjente eller sannsynlige voksesteder. Gradvis kan en gå mer intensivt til verks der gjengroingen er kommet lenger. Tiltak må utføres av botanisk fagekspertise.

Ved Malmhella er det sannsynlig, men ikke helt sikkert, at raggarve er utgått. Arealene nær sjøkanten er svært gjengrodde, så det er trolig at forholdene i dag er vesentlig dårligere for arten enn for noen tiår siden. Det finnes fortsatt egnet habitat og substrat i området, spesielt område 2 i figur 5, som ligger utenfor verneområdet. Så det er fortsatt ikke umulig at raggarve kan finnes i området. I og med at verneområdet er opprettet først og fremst for denne arten, så foreslår vi at det blir gjort et forsøk med habitatforbedrende tiltak. Vi foreslår derfor at en rydder løvoppslag og kratt rundt kantene ved et par av småknausene i nedre del av skrenten. På nedsiden av disse bør en også rydde unge trær, for å få inn mer lys. Område 2 og 1.2 er de med størst potensial, og som bør prioriteres. Videre bør det overvåkes om raggarve fremdeles finnes og ev. responderer på skjøtselen i disse områdene. Samtidig bør en vurdere muligheten for å reintrodusere arten.

Område 2 er forholdsvis lett tilgjengelig. For å komme til område 1.2 er det litt vanskelig terreng, så en må finne ut av hva som er praktisk mulig og hvilke ressurser som er til rådighet. En mulighet kan være å fjerne hogstavfall med båt. Også her bør personell med botanisk kompetanse være involvert ved ryddetiltak.

Område 2 på Malmhella kunne muligens vært et egnet sted for å reintrodusere raggarve. En eventuell reintroduksjon må forberedes med relevant restaurering, og følges opp med skjøtsel videre.

Kartleggingen i 2024 ble konsentrert til de to tidligere funnstedene for raggarve. Da arten er ettårig og uregelmessig i sin opptreden så gir en enkelt kartlegging begrenset informasjon. Begge de aktuelle forekomstene bør undersøkes over flere år for å gi gode svar. Det finnes potensielt også egnede habitater for raggarve i nærområdene rundt de kjente forekomstene. Det hadde derfor kunne vært

relevant med et utvidet søk for å se om raggarve kan finnes andre steder i landskapet. Dette gjelder spesielt for andre mulige lokaliteter ved Ånevik/Grønnåsen. På Malmhella/Valberg kan det muligens være bergskrenter mot strandkanten lenger nord med potensielle habitater, som kunne vært interessante å undersøke. En slik kartlegging ville også vært aktuell for å se på potensielle lokaliteter for transplantasjon og for å etablere en reservepopulasjon.

Om det skal etableres en populasjon ex situ og ales opp frø for å prøve å reetablere raggarve så må det samles inn frø fra den eksisterende bestanden. Innsamling av frø for å etablere reservepopulasjoner både in situ og ex situ ble anbefalt av Rune Halvorsen i brev til Miljøverndepartementet (?) i 1982. I etterpåklokskapens lys er det enkelt å si i dag at en burde ha samlet frø på dette tidspunktet, da det fortsatt var en «god» bestand på Malmhella. I 2024 ble det som sagt kun observert to planter ved Ånevik, og totalt kun 3-5 blomster. Både det å samle frø, men også det å ikke samle frø, er dermed i dag risikoprosjekter. I den grad det er år med bedre spiring og blomstring, så må frøsamling prioriteres. I den siste tiårsperioden så er funn av ni (9) planter i 2022 det beste resultatet, og kanskje det som en i beste fall kan håpe på. Det anbefales derfor i årene framover en tett overvåking av spiring og blomstring, og at frø blir samlet i den grad det vurderes som forsvarlig. Et slikt arbeid bør gjøres av personell fra Botanisk hage/museum.

Malmhella og områdene rundt på Valberg har også store verneverdier knyttet til de truede skogøkosystemene: lågurt-eikeskog og gammel lågurt-furuskog. Her er det gjort omfattende funn av truede arter av bl.a. markboende sopp, i tillegg til at områdene har gode bestander av bl.a. buskvikke. Dette er områder med verneverdier på nasjonalt nivå, og det burde dermed arbeides for vern av større arealer som naturreservat. Ev. skjøtsel av raggarve må derfor kontinuerlig vurderes opp mot andre naturverdier i området.

5.2 Prioritering av tiltak

Vi foreslår følgende tiltak for å ivareta og styrke populasjonen av raggarve i Kragerø og dermed nasjonalt. Tiltakene er satt opp tematisk og i en slags prioritert rekkefølge. Hva gjelder kunnskapsinnhenting er det å rekartlegge lokalitetene høyt prioritert og en slags forutsetning for de øvrige tiltakene, mens det å undersøke potensielle lokaliteter i nærområdene har en lavere prioritering. Å ivareta arten på sitt gjenværende voksested ville vært det beste og er dermed høyest prioritert. Samtidig er ivaretagelse in situ med en så liten bestand svært usikkert, og behov for innsamling av frø er dermed akutt, og kunne ev. vært satt høyere opp på listen. For skjøtselstiltakene anbefaler vi at det utarbeides mer detaljerte skjøtelsplaner før eventuelle tiltak settes i verk.

1) Forbedre kunnskapen

- Rekartlegging av lokalitetene i 2025
- Undersøke potensielle lokaliteter i nærområdene

2) Forbedre habitatkvaliteter i Ånevik

- Forsiktig rydding av vegetasjon langs veikanten. Mindre hastetiltak kan ev. gjøres ved en videreføring av inneværende oppdrag, men tiltakene for øvrig bør forankres i en mer detaljert

skjøtselsplan. En bør også vurdere muligheten for åpne opp tett skog rundt berg/steiner i overkant, i grensen mot reservatet.

3) Innsamling av frø for å etablere reservepopulasjoner

- In situ på egnet lokalitet i eller ved Malmhella eller ved Ånevika/Grønnåslane
- Ex situ i Botanisk hage

4) Forbedre habitatkvaliteter på Malmhella

- Rydde busker og trær rundt et par fjellknauser ned mot sjøen. Område 2 og 1.2 prioriteres. Tiltakene bør forankres i en mer detaljert skjøtselsplan.

5) Overvåking etter utførte tiltak

- I etterkant av skjøtselstiltak må forekomstene overvåkes over minimum to påfølgende år for å kunne vurdere effekten av tiltakene

Alle tiltak som settes i gang må følges opp og evalueres fortløpende.

6 Referanser

- Artsdatabanken. (2021). *Norsk rødliste for arter 2021*.
<https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/>
- Artsdatabanken, & GBIF Norge. (2025). *Artskart—Internettportal for artssøk*.
<https://artskart.artsdatabanken.no/>
- Artsdatabanken og GBIF Norge. (2024). *Artskart—Internettportal for artssøk*.
<https://artskart.artsdatabanken.no/>
- Halvorsen, R. (1987). Om nelliker, arver og en av Telemarkingene i norsk flora: Raggarve. *Cerastium brachypetalum*. *Listéra* 3-1987.
- Melseth, T. H., Grøstad, T., & Halvorsen, R. (1999). Raggarve *Cerastium brachypetalus* Pers., med Norges to eneste kjente lokaliteter i Krager, én gammel og én ny. *Blyttia*, 57(3), 120–122.
- Miljødirektoratet. (2024). *Naturbase*.
<https://geocortex02.miljodirektoratet.no/Html5Viewer/?viewer=naturbase>
- SLU Artdatabanken. (2025). *Artfakta: Raggarv (Cerastium brachypetalum)*. <https://artfakta.se/taxa/301>
- Society for Ecological Restoration (SER), International Network for Seed-based Restoration (INSR), & Royal Botanic Gardens KEW (RBGK). (2023). *Seed Information Database (SID)*. <https://ser-sid.org/>
- Solstad, H., Elven, R., Arnesen, G., Eidesen, P. B., Gaarder, G., Hegre, H., Høitomt, T., Mjelde, M., & Pedersen, O. (2021). *Karplanter: Vurdering av raggarve Cerastium brachypetalum for Norge. Rødlista for arter 2021*. Artsdatabanken.
<http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/14311>.

Personlige meddelelser:

Rune Halvorsen (Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo)

Kristina Bjureke (Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo)

Jan-Åge Pedersen (Norsk Botanisk Forening, avd. Telemark)

Biofokus

– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien **Biofokus rapport**.

Biofokus rapport 2025–042
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-495-1

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no